

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора Дорошенко Тетяни Володимирівни
на дисертаційне дослідження Цзі Чжидань
«Формування транскультурної компетентності майбутніх учителів
музичного мистецтва у системі неперервної освіти», подане на здобуття
наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01Освіта/Педагогіка

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами

Трансформаційні процеси, пов'язані зі світовою глобалізацією, актуалізували проблему готовності до життя у полікультурному світі, що рельєфно окреслено в постановах ООН і ЮНЕСКО, в освітній галузі презентовано поняттями «транскультура», «взаємозалежність етносів», «свідома солідарність».

Мистецька освіта, як системний елемент національної культури у структурі гуманітарних цінностей, реалізовує функцію збереження і трансляції інтонаційно-чуттєвого коду, що допомагає людині в національній самоідентифікації. Музика сьогодні є одним із головних засобів транскультурної комунікації. У музичному просторі багатьох країн відмічається прагнення до різних форм музичної активності під виглядом нових стилів, напрямів, що стимулює процеси міжкультурних комунікацій.

Відсутність кордонів між культурами різних народів та глобальний міжнародний масштаб сучасних засобів комунікації стимулюють прагнення до збагачення та розширення загальнокультурного і пізнавального світогляду. У зв'язку із цим, дисертантка переконливо доводить важливість і необхідність формування транскультурної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка стає особистісним і фаховим маркером професіоналізму, актуалізується в музично-педагогічній освіті як України, так й інших держав.

Звернувшись до актуальної проблеми дослідження, авторка пропонує концепцію дослідження, що представляє собою теоретичну базу для організації освітнього процесу у вищій школі поліетнічних країн.

Одним із завдань педагогічної науки як України, так і Китаю є створення умов для освіти молодого покоління на основі історично сформованих цінностей, зрозумілих і близьких народів, що становлять змістову сутність національної ідеї та стратегії транскультурної освіти. Цзі Чжидань наголошує, що сутність процесу формування транскультурної компетентності студентів полягає в плеканні вільної, творчої особистості, готової до відстоювання своїх переконань, але водночас толерантної до поглядів інших, здатної до конструктивного вирішення конфліктів; формуванні особистості, яка розуміє і цінує специфіку різних культур і те спільне, що їх об'єднує з рідною культурою, сприймає цілісність світу, усвідомлює особисту причетність до локального, національного і світового соціуму.

Значущість теми дисертаційної роботи, відсутність системних музично-педагогічних досліджень у цьому напрямку, наявність визначених автором суперечностей та невирішених завдань, зумовлюють актуальність і своєчасність дисертації Цзі Чжидань «Формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти».

Важливо зазначити, що дисертаційне дослідження Цзі Чжидань виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова за науковим напрямом «Зміст, форми, методи та засоби професійної підготовки» (державний реєстраційний номер РК 0109U006011).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 8 від 25 лютого 2021 року).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів дисертаційної роботи Цзі Чжидань підтверджується ґрунтовною теоретико-методологічною базою щодо вивчення досліджуваного феномену з

опорою на філософсько-естетичні, психолого-педагогічні, культурно-історичні, мистецтвознавчі позиції та врахуванням провідних тенденцій у розвитку сучасного мистецтва, а також вивченням нормативно-правової бази та науково-методичного забезпечення професійної підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Цілісне та логічне поєднання здобувачем теоретичної, методичної та дослідно-експериментальної роботи з формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти також засвідчує достовірність та результативність проведеного дослідження.

Так, дослідницею здійснено теоретичне обґрунтування сутності та компонентної структури ключового поняття «транскультурна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва». Визначення основних методологічних орієнтирів дослідження, що утворені векторами підходів (антропологічний, синергетичний, особистісно зорієнтований, культурологічний, компетентнісний, ресурсний) та принципів (своєрідності національної освітньої політики, яка в основу покладає гуманістичну парадигму і відображає соціокультурні особливості країни; розвитку та диверсифікації освітнього простору; індивідуально-особистісної орієнтації; стимулювання у студентів розвитку професійно значущих якостей, необхідних для міжнародної взаємодії та взаєморозуміння; вільного вибору студентом власної культурної ідентичності; інноваційності освітніх проєктів; соціальної обумовленості та неперервності оновлення завдань, змісту і методів освіти; перспективності вибору шляхів, способів і форм упровадження мистецьких технологій) процесу формування досліджуваної професійно-особистісної якості, а також застосування комплексу теоретичних, емпіричних, статистичних методів, спрямованих на досягнення мети дослідження і вирішення поставлених завдань, стали підґрунтям для розробки та обґрунтування організаційно-педагогічної моделі та педагогічних умов формування транскультурної компетентності майбутніх

учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти та їх впровадження під час проведення дослідно-експериментальної роботи.

На ступінь обґрунтованості вказує й організація дослідження, достатній обсяг обстеженого контингенту, тривалість перевірки та отримані достовірні дані і позитивні результати.

Також відмічаємо ґрунтовну джерельну базу дослідження дисертантки українською та іноземними мовами, яка за різноманітністю, напрямками й обсягом джерел свідчить про належний рівень обґрунтованості наукових положень.

3. Структура роботи

Дисертаційна робота Цзі Чжидань складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (239 найменувань, із них 55 – іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 212 сторінок, обсяг основного тексту – 174 сторінки). Робота містить 8 таблиць, 9 рисунків, 5 додатків.

Зміст трьох розділів дисертації висвітлюється відповідно до визначених завдань, що спрямовані на досягнення мети, яка полягає в обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов та організаційно-педагогічної моделі формування транскультурної компетентності студентів у системі неперервної освіти.

У *першому розділі* авторкою розкрито науково-теоретичні основи дослідження, представлені теорії та наукові концепції, що породжують поняття: мультикультуралізму, міжкультурності, інтеркультуралізму та транскультуралізму, розглянуто транскультурну освіту як соціокультурну проблему у працях українських та зарубіжних учених, схарактеризовано моделі транскультурної, кроскультурної та інтеркультурної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах сучасних соціальних викликів. Узагальнення численних наукових джерел дало здобувачці підстави розглядати

унікальність впливу мистецтва на формування транскультурної компетентності студентів та з'ясувати сутність цього ключового поняття у філософсько-естетичному та психолого-педагогічному дискурсі. У запропонованому дисертанткою визначенні транскультурна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва виступає інтегрованою професійно-особистісною характеристикою майбутнього фахівця, яка базується на професіоналізмі, охоплює здатність забезпечувати діяльність особистості у будь-якому середовищі за рахунок внутрішньої готовності до ефективної взаємодії та швидкої адаптації, трансформацію ціннісних орієнтацій, що забезпечують толерантне ставлення до представників інших соціальних груп, національностей, релігійних конфесій під час транскультурної комунікації та володіння транскультурним музичним репертуаром.

У *другому розділі* дисертанткою теоретично обґрунтовано організаційно-методологічні засади формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти. На основі компетентнісно-ресурсного підходу, який характеризує спеціальну методологію дослідження і є сукупністю принципів, що впливають на організаційно-педагогічні способи діяльності й дають можливість розглядати формування транскультурної компетентності студентів у системі неперервної освіти як відкриту систему, що самоорганізується, дисертанткою було визначено структурні компоненти транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, а саме: когнітивно-конструктивний, мотиваційно-ціннісний, комунікативно-діяльнісний.

Значний інтерес представляє здійснений здобувачкою ґрунтовний аналіз напрямів розвитку системи музичної освіти в КНР у контексті викликів транскультуралізму та досвіду скандинавських країн щодо транскультурної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

У *третьому розділі* Цзі Чжидань здійснено дослідно-експериментальне дослідження процесу формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти. Спираючись на

компонентну структуру транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, дисертанткою було визначено й обґрунтовано мотиваційно-емоційний, когнітивний та діяльнісно-творчий критерії, кожний з яких розкривався через відповідні показники, за якими можна судити про рівні (низький, нижче середнього, середній, вище середнього, високий) сформованості транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Результати констатувального експерименту переконливо довели, що більшість респондентів ЕГ і КГ (52,6%) мають низький і «нижче середнього» рівні розвитку компонентів транскультурної компетентності. Це дозволило здобувачці відзначити той факт, що в освітньому процесі ЗВО проблемі формування транскультурної компетентності студентів у системі неперервної освіти приділяється недостатня увага. Також головними причинами недостатнього рівня сформованості у студентів транскультурної компетентності дисертанткою визначено наступні: відсутність чіткого уявлення про структуру і сутність транскультурної компетентності: нерозуміння значущості компетентнісно-ресурсного підходу до проблеми і процесу формування означеної якості, обмежений діапазон можливостей самореалізації, недостатня розробленість організаційних форм та інноваційних методів формування досліджуваного феномена. Це спричинило необхідність у розробленні та впровадженні авторської моделі та педагогічних умов для ефективної реалізації процесу формування транскультурної компетентності студентів.

Значний інтерес представляє формувальний експеримент, у якому розроблена організаційно-педагогічна модель формування означеної властивості студентів реалізовувалася у три етапи: організаційно-інформаційний, пошуково-збагачувальний і контрольнo-узагальнюючий, на кожному з яких вирішувались поставлені завдання, розроблявся зміст, пропонувалися інноваційні методи формування транскультурної компетентності, створювалися педагогічні умови, що сприяли ефективності освітнього процесу. Модель спрямовувалася на якісне формування транскультурної компетентності студентів на основі збагачення

мистецького тезаурусу, здатності до узагальнення, емоційної реакції на мистецький твір та ціннісного ставлення до творів і явищ мистецтва.

Позитивна динаміка рівнів сформованості транскультурної компетентності студентів, виражена в змінах всередині всіх компонентів транскультурної компетентності за означеними критеріями, отримала підтвердження в процесі експерименту і засвідчила ефективність розробленої моделі, її форм і змісту.

Обґрунтовані логічні висновки в повній мірі відображають результати проведеного дослідження та засвідчують вирішення поставленої мети і завдань.

Укладені дисертанткою додатки, у яких містяться анкети, тести, опитувальник, заслуговують на позитивну оцінку.

4. Наукова новизна отриманих результатів дослідження

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *уперше*:

– актуалізовано проблему формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в теоретичному, методологічному та практичному аспектах;

– визначено поняття «транскультурна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва» та розкрито його теоретичну й практичну сутність на основі відповідних наукових підходів і принципів та зроблених висновків;

– уточнено сутність поняття «формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти», конкретизовано його зміст;

– створено організаційно-педагогічну модель формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти;

– визначено педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування транскультурної компетентності студентів;

– виявлено й описано рівні сформованості транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, критерії та показники їхньої оцінки;

– подальшого розвитку набули методи, засоби і прийоми формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти.

5. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні науково-теоретичні положення, методичні напрацювання та висновки дослідження було відображено у 7 публікаціях. З них 2 у фахових виданнях з педагогіки, 2 статті у міжнародному виданні (одна з них входить до наукометричної бази WoS), 3 – апробаційного характеру, що опубліковані в збірниках матеріалів конференцій та інших виданнях.

6. Значущість результатів дослідження для науки і практики та можливі шляхи їх використання

До отриманих результатів виконаного Цзі Чжидань дослідження, що привносять нове у розв'язання проблеми та мають вагому значущість для науки та практики, відносяться:

– авторське визначення транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва як інтегрованої професійно-особистісної характеристики майбутнього фахівця, яка базується на професіоналізмі, охоплює здатність забезпечувати діяльність особистості у будь-якому середовищі за рахунок внутрішньої готовності до ефективної взаємодії та швидкої адаптації, трансформацію ціннісних орієнтацій, що забезпечують толерантне ставлення до представників інших соціальних груп, національностей, релігійних конфесій під час транскультурної комунікації та володіння транскультурним музичним репертуаром;

– структура транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, яка розглядається як комплексна інтегративна система

професійних знань, умінь, навичок, і представлена авторкою у вигляді інтегративної цілісності взаємопов'язаних компонентів: когнітивно-конструктивного, мотиваційно-ціннісного та комунікативно-діяльнісного, що обумовлені культурними та соціальними контекстами;

– організаційно-педагогічна модель, що є авторським продуктом на основі використання інноваційних підходів і власного досвіду, педагогічні умови її реалізації та методи формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва;

– вимірювальні шкали, тестові матеріали, які дають змогу більш глибоко і диференційовано дослідити й оцінити рівень транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

7. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації.

Основні положення, рекомендації та висновки дослідження можуть бути використані науковцями та музикантами-педагогами в процесі викладання навчальних дисциплін з музичного мистецтва у закладах вищої освіти. Висновки дослідження є переконливими, підтверджені вагомими аргументами і відповідають поставленим завданням, викладені чітко й на достатньому науковому рівні та відзначаються самостійністю і новизною.

Враховуючи розкриття змісту і представлені висновки дисертації, результати експериментальної перевірки запропонованої авторської організаційно-педагогічної моделі, педагогічних умов формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти, достатню апробацію основних наукових положень на науково-практичних конференціях різного рівня, оприлюднення результатів наукового пошуку в достатній кількості публікацій, уважаємо, що представлену організаційно-педагогічну модель, педагогічні умови її реалізації та методи доцільно запроваджувати в освітній процес мистецьких відділень закладів вищої освіти для оновлення змісту навчальних планів та програм, у розробці

навчальних і методичних посібників, методичних рекомендацій з питань формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти.

Вагомою заслугою дисертантки вважаємо й те, що матеріали дослідження вже сьогодні використовуються в системі неперервної освіти в умовах педагогічного університету.

Розроблену модель та результати дослідження впроваджено в освітній процес Українського педагогічного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 129 від 31.05.21 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 2065 від 11.10.23 р.), Ганнанського університету Gannan Normal University (КНР) (довідка № 4 від 10.11.23 р.).

Таким чином, аналіз результатів дослідження Цзі Чжидань дає підстави стверджувати, що воно має теоретичне і практичне значення для розв'язання актуальної проблеми формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти.

8. Оцінка змісту й оформлення дисертації

Дисертаційна робота Цзі Чжидань є цілісним, завершеним науковим дослідженням, зміст якої має науковий характер та прикладне значення.

Характерним для дисертаційної роботи Цзі Чжидань, з нашої точки зору, є чіткість і ясність використаного автором відповідного проблематиці наукового тезаурусу. Всі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплене авторською точкою зору.

Теоретичні здобутки дисертантки щодо моделювання феномена транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва органічно екстраполюється на експериментальну роботу. Добре враження справляє надана в роботі педагогічна діагностика. У відповідності до поставленої мети та визначених завдань автором визначено критерії сформованості

транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва; визначено змістові особливості рівнів цієї сформованості.

Сукупність визначених критеріїв, показників і рівнів дали змогу авторці визначити стратегію та вихідні положення дослідно-експериментальної роботи. В ході проведення констатувального експерименту дослідниця продуктивно використала методи спостереження, опитування, анкетування тощо, розробивши їх діагностичний інструментарій. Коректно оброблені емпіричні дані показали, в основному, низький, нижче середнього та середній рівень сформованості транскультурної компетентності студентів, що, на думку авторки, засвідчує слабку ефективність традиційної фахової підготовки у цьому аспекті.

Сформульовані загальні висновки відображають належний рівень реалізації мети і завдань дослідження, а також вказують на перспективність подальших наукових розробок. Дисертація Цзі Чжидань написана грамотно й оформлена згідно з вимогами.

Отже, тема дисертаційного дослідження розкрита, завдання виконано, обґрунтованість і достовірність результатів дисертації підтверджується їх успішною апробацією на міжнародних і вітчизняних конференціях, круглих столах, науково-методичних семінарах, засіданнях кафедри. Експериментальна робота виявила позитивну динаміку формувальних впливів і підтвердила ефективність запропонованої організаційно-педагогічної моделі, педагогічних умов формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

9. Дискусійні питання та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Цзі Чжидань, варто висловити такі зауваження та побажання:

1. У запропонованій структурі транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, поданої авторкою у підпункті 2.1. другого розділу дисертації «Компонентна структура транскультурної компетентності

майбутніх учителів музичного мистецтва», на нашу думку, варто було б поглибити змістову наповненість мотиваційно-ціннісного компонента.

2. Водночас зі схваленням широкого спектру проведеного дисертанткою теоретичного аналізу проблеми формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти, на нашу думку, робота значно виграла б від використання ідей зарубіжних вчених (Гербер Дж., Вернер І., Скибб Л.Дж., Чеснат А. М.), які пропонують нові погляди на підвищення якості медіаосвіти, визначення принципово важливих закономірностей застосування ІКТ та механізмів впливу медіа на розвиток особистості в освітньому процесі ЗВО. Використання ідей вказаних науковців сприяло б удосконаленню змістової компоненти авторської організаційно-педагогічної моделі і розширило б можливість вирішення професійних і дослідницьких завдань, які висуває сучасне суспільство до підготовки кадрів у мистецькій освіті.

3. У контексті проблеми дослідження бажано було б розкрити особливості формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва під час проходження педагогічної практики, представивши приклади музичного репертуару, форм роботи тощо.

4. Авторкою дослідження, на нашу думку, недостатньо відстежуються зв'язки між формуванням досвіду ціннісного ставлення студентів до культурних традицій та формуванням транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

5. У контексті вирішення проблеми формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в системі неперервної освіти становлять інтерес визначені дисертанткою функції означеної властивості. На нашу думку, авторці варто було ширше висвітлити їх роль в дисертації.

Зазначені зауваження не зменшують важливості концептуальних ідей дисертації і не впливають на загальну високу оцінку наукового дослідження.

10. Загальний висновок

Дисертаційна робота Цзі Чжидань «Формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти» є завершеним, оригінальним науковим дослідженням, що виконано здобувачкою на актуальну тему, та в якому представлені нові наукові дані, що мають теоретичне й практичне значення. Ураховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних авторкою наукових результатів, їх обґрунтованість і вірогідність, повноту викладу в опублікованих дисертантом наукових працях, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота «Формування транскультурної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у системі неперервної освіти» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор – Цзі Чжидань заслуговує на присудження наукового ступеня вищої освіти доктора філософії PhD зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри мистецьких дисциплін
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Тетяна ДОРОШЕНКО

Підпис Тетяни Дорошенко
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

